

V Bruseli 9. 1. 2019
COM(2019) 1 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Ceny energií a náklady na energie v Európe

{SWD(2019) 1 final}

1. Úvod

Energia má kľúčový význam pre náš každodenný život: od ranného rozsvietenia svetiel až po večernú jazdu z práce domov; od vykurovania našich domovov a prevádzky nemocníc, škôl a kancelárií až po priemyselnú činnosť. Prechod na čistú energiu je nevyhnutný na zásadné riešenie zmeny klímy. Energia formuje našu ekonomickú výkonnosť a naše globálne geopolitické vzťahy. Monitorovanie a pochopenie minulých a budúcich faktorov ovplyvňujúcich cenu energie a náklady na energiu preto poskytuje rozhodujúce východiskové informácie na diskusie o energetickej politike a politike v oblasti klímy a pre hospodársky rozvoj v celej EÚ.

Odvetvie energetiky a energetickej politika sa vyvíjajú, aby umožnili prechod na čistú energiu. V celej EÚ a jej členských štátoch sa zavádzajú plány a metódy na dosiahnutie dohodnutých cieľov v oblasti energetiky a klímy do roku 2030, vyvíja sa koncepcia trhu s elektrinou a plynom a zavádzajú sa zlepšenia. Politiky a opatrenia na podporu inovácií a investícií sa neustále vyvíjajú a Európska komisia nedávno prijala svoju dlhodobú stratégiu na zníženie emisií skleníkových plynov do roku 2050¹ v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z Parížskej dohody.

V tejto správe a v sprievodnom pracovnom dokumente útvarov Komisie sa uvádzajú podrobné údaje a analýzy vývoja cien energií a nákladov na energie pre domácnosti a priemysel za elektrinu, plyn a ropné produkty v EÚ ako celku, v členských štátoch a u našich obchodných partnerov. V správe sa takisto skúmajú údaje o zdaňovaní, príjmoch a subvenciách v súvislosti s energiou. Údaje v správe pochádzajú väčšinou z Eurostatu (doplnené sektorovými štúdiami a inými osobitne zozbieranými údajmi). Pohľad na vývoj cien pomáha pri posúdení hospodárskej súťaže a vzťahov medzi výrobcami a spotrebiteľmi na trhoch s energiou. Pohľad na vývoj nákladov pomáha pri posúdení vplyvu na energetickú chudobu, na konkurencieschopnosť priemyslu a na všeobecnú cenovú dostupnosť energie, ako aj na efektívnosť foriem trhu. Pomáha aj pri posúdení účinnosti systémov subvencií, dôsledkov pre národné rozpočty a príjmy a potrieb investícií do európskeho odvetvia energetiky vo fáze prechodu.

V tejto správe sa zdôrazňuje pretrvávajúca volatilita cien energií, najmä tých, ktoré sa týkajú globálne stanovených cien fosílnych palív, ktorých nedávne zvýšenie má podstatný vplyv na hospodárstvo EÚ a zvyšuje náklady EÚ na energiu. Zvýšenie cien zdôrazňuje silné ekonomické zdôvodnenie dekarbonizácie EÚ a zvýšenie ekonomických výhod dekarbonizácie. V správe sa takisto hodnotia prebiehajúce zlepšenia vo fungovaní európskych trhov s energiou a súvisiaceho legislatívneho rámca. Je to dôležité, pretože efektívne trhy s energiou znížia náklady na energiu, udržia konkurencieschopnosť priemyslu, ale zabezpečia aj príjmy potrebné na financovanie veľkých budúcich investícií v tomto sektore.

Zo skúmania nákladov na energiu v správe vyplýva potreba chrániť zraniteľné domácnosti a zabezpečiť, aby priemysel nebol znevýhodnený a vytláčaný. Riešením týchto prechodných a distribučných aspektov energetickej transformácie sa zabezpečí, že prechod a plnenie záväzkov vyplývajúcich z Parížskej dohody o zmene klímy zo strany EÚ poskytnú hospodárske príležitosti tak pre priemysel, ako aj pre domácnosti.

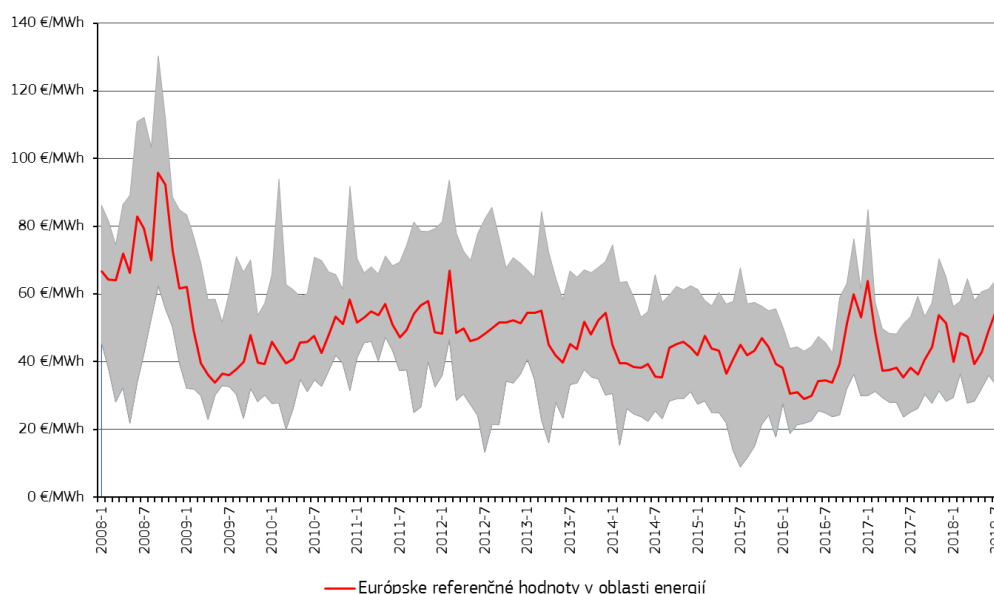
¹ COM(2018) 773.

2. VÝVOJ CIEN ENERGII

V tejto správe sa uvádzajú údaje a dôkazy týkajúce sa vývoja veľkoobchodných a maloobchodných cien elektriny, plynu a ropných produktov v EÚ, členských štátoch a niektorých krajinách G20.

2.1. CENY ELEKTRINY

Intenzívnejšie prepojenie a previazanosť trhov na veľkoobchodnom trhu s elektrinou jasne spôsobujú cenovú konvergenciu (známka efektívnejších trhov²), s výnimkou období extrémnych výkyvov cien, keď sú rozdiely medzi miestnymi dodávkami príliš veľké na to, aby ich členské štáty mohli preklenúť. Zatiaľ čo silnejšie prenikanie energie z obnoviteľných zdrojov vo všeobecnosti znižuje ceny na spotových trhoch, celkový vývoj cien stále ovplyvňujú najmä ceny uhlia a plynu, ktoré zvyčajne stanovujú hraničnú cenu a sú zodpovedné napríklad za nárast cien od leta 2016 (situáciu ešte zhoršila extrémna zima na začiatku roka 2017).

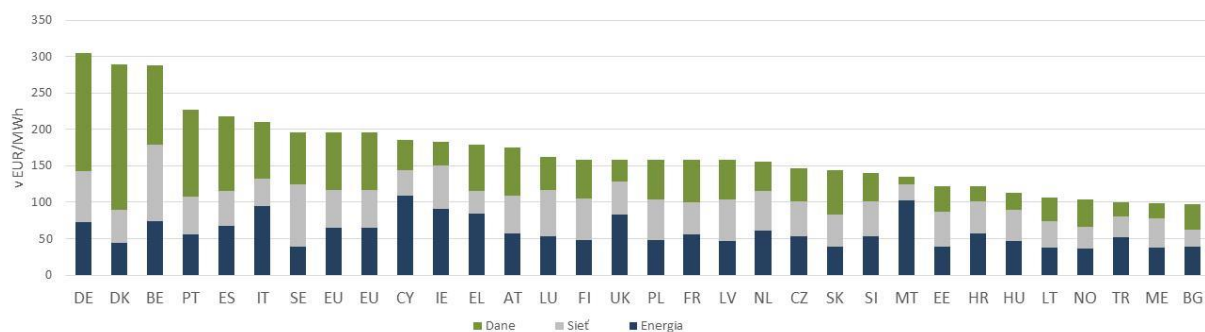

Obrázok 1 – Mesačné veľkoobchodné ceny elektriny; rozsah maximálnych a minimálnych cien — Zdroje: Platts, Európske trhy s energiou

Z medzinárodných porovnaní naďalej vyplýva, že reálne veľkoobchodné ceny elektriny v EÚ sú vyššie ako v USA, Kanade alebo Rusku (kde sa energia dodáva prevažne z domácich vodných elektrární a fosílnych palív), ale nižšie ako v Číne, Japonsku, Brazílii a Turecku.

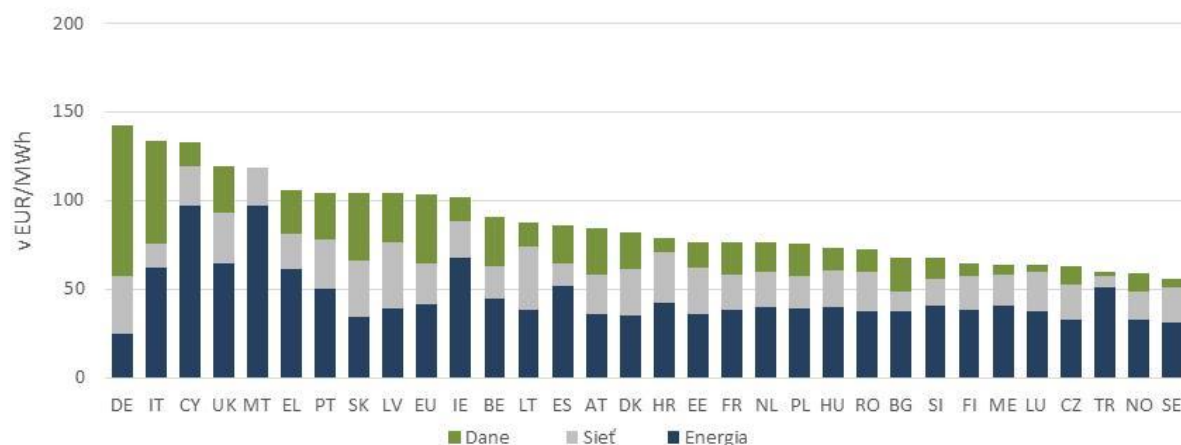
V roku 2017 maloobchodné ceny pre domácnosti v EÚ klesli prvýkrát od roku 2008. Zastavil sa trend zvyšovania sieťových poplatkov, daní a odvodov. Odvody sa nezvyšovali, čiastočne pre klesajúce jednotkové náklady na investície do energie z obnoviteľných zdrojov, čím sa znížili príjmy potrebné na investovanie. Dane a odvody tvoria 40 % priemerných cien elektriny v EÚ.

² Rozptyl cien elektriny sa v poslednom desaťročí znížil o 21 % a obchod v rámci EÚ sa zintenzívnil.

Obrázok 2 – Ceny elektriny pre domácnosti v roku 2017 (najreprezentatívnejšie odberateľské pásmo) – Zdroj: interný zber údajov GR ENER³

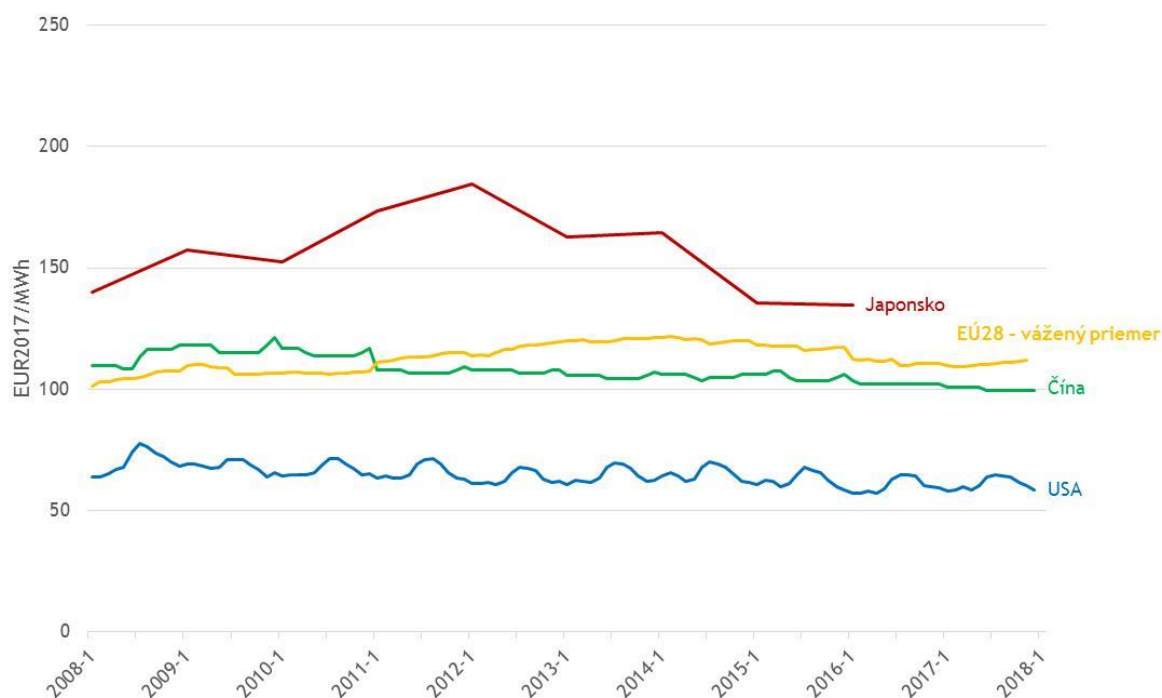
Priemyselné ceny (nie ceny pre domácnosti) klesajú od roku 2015 v dôsledku nižších zložiek cien energií. Priemysel (z dôvodu konkurencieschopnosti) je často oslobodený od daní a odvodov za elektrinu alebo je zaťažovaný nižšími daňami a odvodmi za elektrinu než domácnosti, a takisto má nižšie sieťové poplatky.

Obrázok 3 – Priemyselné ceny elektriny v roku 2017 – Zdroj: interný zber údajov GR ENER

Vzhľadom na podporu priemyslu a všeobecné obavy, že európsky priemysel by mal byť schopný spravodlivo súťažiť na medzinárodných trhoch, je takisto užitočné preskúmať porovnania maloobchodných cien EÚ s cenami medzinárodných obchodných partnerov. Z najnovších porovnaní vyplýva, že celkový historický trend zostáva rovnaký: maloobchodné (reálne) ceny v EÚ sú vyššie než v USA, Kanade, Rusku, Číne a Turecku, ale nižšie než v Japonsku a Brazílii. Maloobchodné ceny sú vo všeobecnosti stabilnejšie než ceny na veľkoobchodných trhoch, keďže maloobchodníci poskytujú väčšinou zmluvy s pevnou cenou s nevelmi dynamickou cenotvorbou, ktorá zatiaľ neodráža skutočné náklady na dodávky energie viditeľné vo veľkoobchodných cenách.

³ Cena „najreprezentatívnejšieho“ pásma je cena, za ktorú sa predávala väčšina elektriny domácnostiam v každej krajine. Najreprezentatívnejšie pásmo sa v jednotlivých krajinách líši od pásma Eurostatu DB po DE.

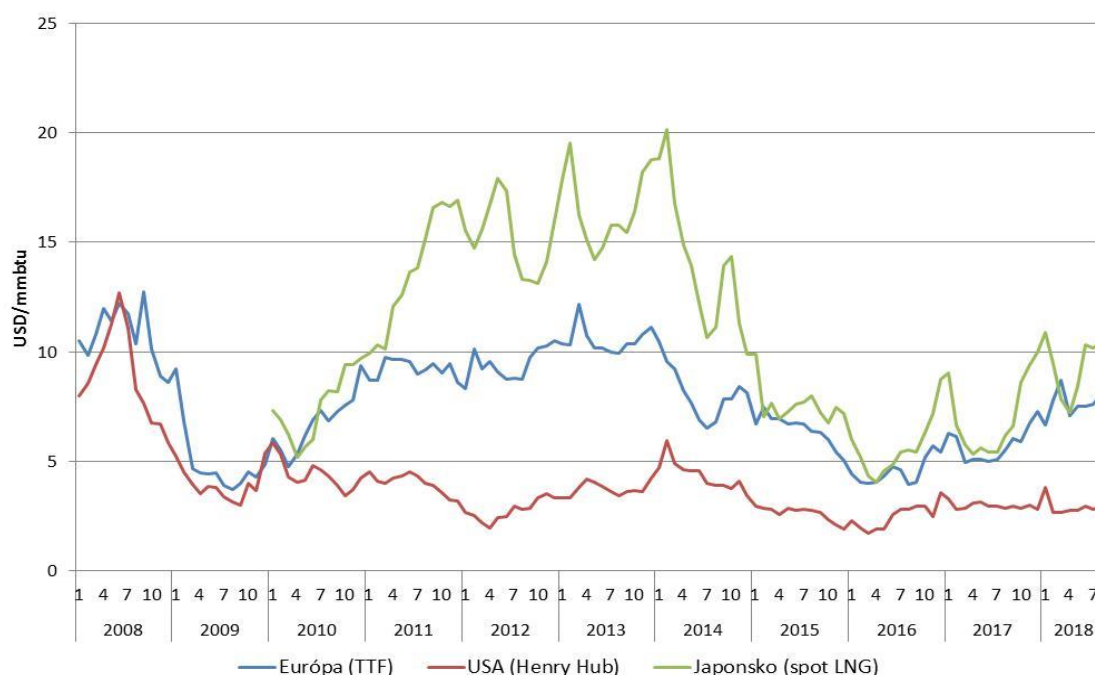
Obrázok 4 – Maloobchodné ceny elektriny pre priemysel – Zdroje: Eurostat, CEIC a IEA

Zmenám cien elektriny dominujú dane a odvody (ktoré až donedávna stúpali), hoci nedávny mierny pokles bol spôsobený krátkodobým poklesom cien plynu a stabilnými sieťovými tarifikami.

2.2. CENY PLYNU

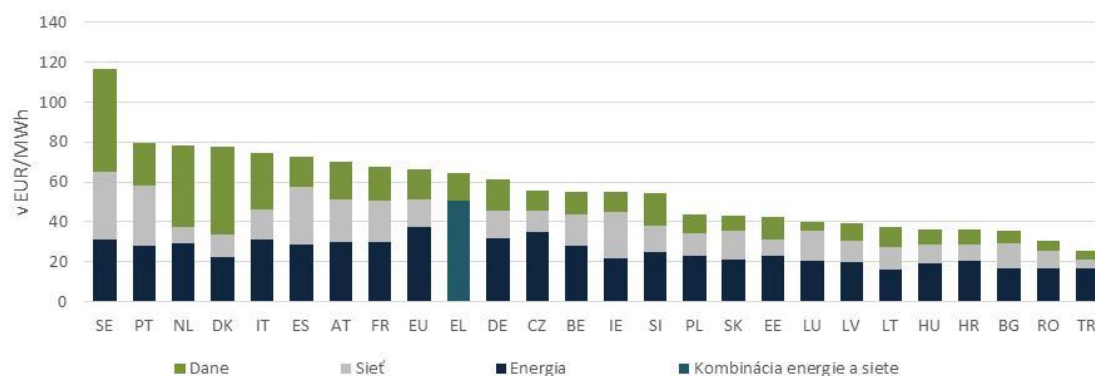
Zatiaľ čo ceny elektriny sú čiastočne stanovené podľa cien fosílnych palív (ovplyvňujú ich aj iné, skôr národné alebo regionálne faktory), ceny zemného plynu vychádzajú z globálnych cien fosílnych palív vrátane cien ropy. Veľký rozptyl medzi cenami plynu v rokoch 2011 až 2014 sa zrejme zmenšil spolu s rastom globálnych trhov s LNG a ďalšími dodávkami. Oživenie hospodárstva a rastúce ceny ropy však nedávno viedli k zvýšeniu cien plynu. Ako uviedol predseda Juncker v júli 2018, EÚ naďalej predstavuje trh otvorený zvýšenému vývozu plynu z USA⁴. Konvergencia európskych a ázijských cien v jarňách a letných mesiacoch by mohla byť mimoriadne výhodná na doplnenie zásob. Produkujúce krajiny (USA, Rusko a Kanada) majú naďalej nižšie ceny než čistí dovozcovia (Japonsko, Čína, Kórea) a EÚ je niekde medzi nimi.

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_sk.htm.

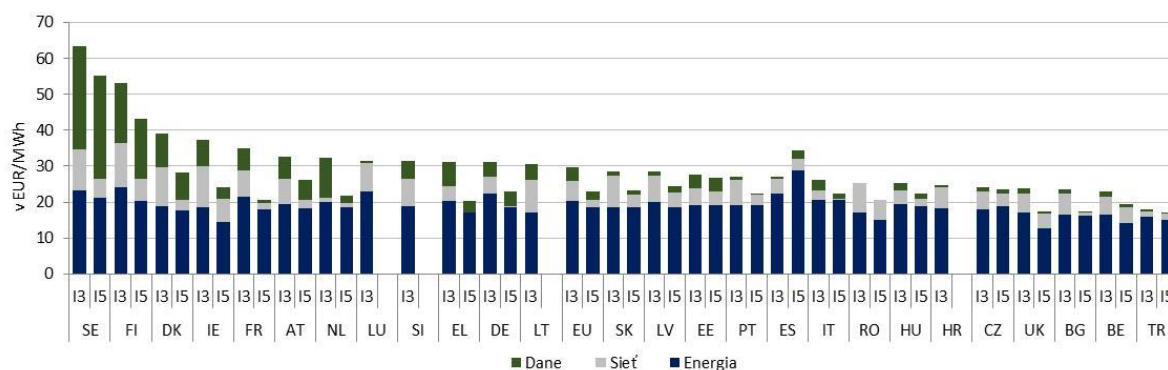
Obrázok 5 – Veľkoobchodné ceny plynu v Európe, USA a Japonsku – Zdroje: Platts, Thomson Reuters

Maloobchodné trhy s plynom v EÚ sa v niektorých členských štátoch zdaňujú nižšími sadzbami pre podniky (z dôvodov konkurencieschopnosti) a pre domácnosti, pričom plyn je tam hlavným zdrojom vykurovania domácností, a preto primárnou potrebou. Maloobchodné ceny sú teda vo veľkej miere určované veľkoobchodnými cenami a energetická zložka predstavuje až 80 % ceny. V absolútnom vyjadrení sa energetická zložka pri priemyselných spotrebiteľoch znížila o 2,4 % ročne a rozptyl sa v poslednom desaťročí znížil o 11 %, čo naznačuje pokrok smerom k dokončeniu jednotného trhu s plynom. Takisto treba spomenúť nižšie dane a odvody, ktorým čelia veľkí priemyselní spotrebitelia energie v porovnaní so stredne veľkými priemyselnými spotrebiteľmi energie.

Obrázok 6 – Ceny plynu pre domácnosti v roku 2017 – Zdroje: interný zber údajov GR ENER⁵

⁵ Údaje za Grécko sú za rok 2015.

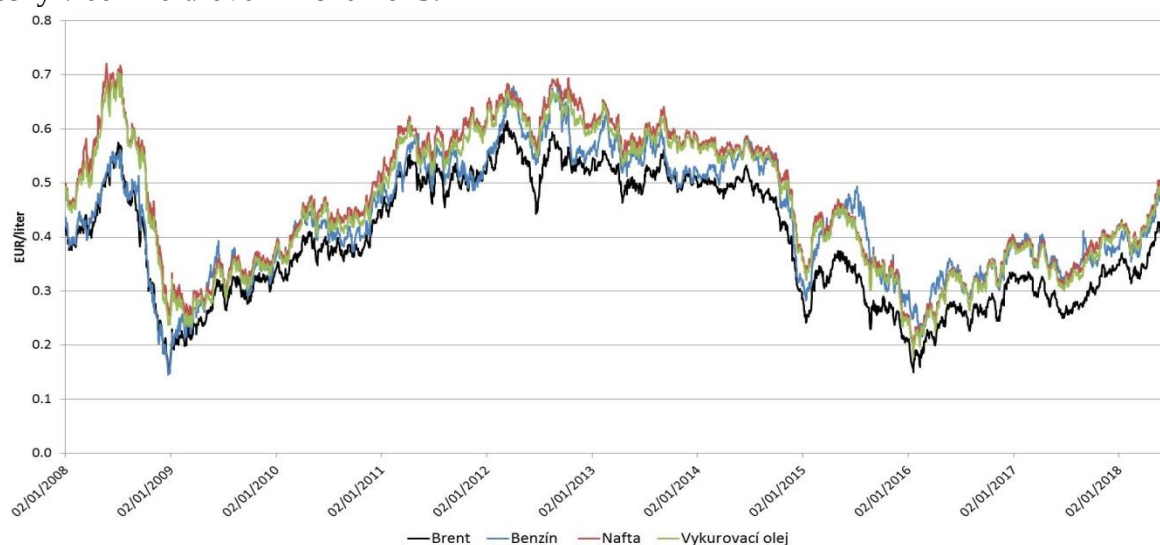

Obrázok 7 – Ceny plynu pre stredne veľkých a veľkých priemyselných spotrebiteľov v roku 2017 – Zdroj: interný zber údajov GR ENER

2.3. CENY ROPY

Po poklese cien v rokoch 2014 až 2016 ceny surovej ropy celkovo opäť stúpali. Rast z roku 2016 bol poháňaný globálnymi faktormi (rast dopytu, strategické správanie OPEC, napätie na Blízkom východe, oznámenie sankcií USA voči Iránu atď.). Vývoj výmenného kurzu takisto prispieva k cenovej neistote, keďže globálne trhy s energiou sú bežne denominované v amerických dolároch, nie v eurách.

Pomerne vysoké podiely daní na maloobchodných cenách ropných produktov v členských štátoch EÚ tlmia vplyv volatility cien ropy. Do polovice roku 2018 sa však maloobchodné ceny vrátili na úroveň z roku 2015.

Obrázok 8 – Ceny surovej ropy (Brent) a európske veľkoobchodné ceny benzínu, nafty a vykurovacieho oleja – Zdroj: Platts, ECB

Rastúce ceny fosílnych palív sú pre EÚ pripomienkou a stimulom na to, aby zvýšila energetickú účinnosť a urýchlila úsilie o dekarbonizáciu a transformáciu energetiky. Ceny ropy a zemného plynu sa stanovujú na globálnych trhoch. Kolíšu v závislosti od globálnych zmien ponuky a dopytu a od roku 2016 (celkovo) stúpajú, čím väčšine členských štátov EÚ ako čistým dovozcom pripomínajú, že sú závislé od kupujúcich. Ceny elektriny tiež kolíšu v nepriamom pomere k cenám fosílnych palív. EÚ je preto naďalej vystavená vonkajším trhovým silám a geopolitickým vplyvom, čo spôsobuje citlivosť priemyslu a domácností na zmeny cien, a ovplyvňuje obchodnú bilanciu a výkonnosť celého hospodárstva. Z

modelovania Európskej komisie vyplýva, že ceny ropy vo výške 75 USD/barel v roku 2018⁶ by znížili HDP EÚ v rokoch 2018 a 2019 približne o 0,4 % a zvýšili infláciu v roku 2018 o 0,6 percentuálneho bodu v porovnaní s očakávanou situáciou, keby ceny ropy zostali na úrovni z roku 2017⁷.

Politické reakcie EÚ na ochranu proti takýmto silám zahŕňajú zlepšenie fungovania vnútorného trhu a dekarbonizáciu európskeho hospodárstva. Energetická politika EÚ a jej politika v oblasti klímy znižujú závislosť od globálnych dodávok fosílnych palív.

3. NÁKLADY NA ENERGIU

Čo sa týka pochopenia otázky cenovej dostupnosti a konkurencieschopnosti, pre európske domácnosti a podniky sú dôležité celkové náklady na energiu (nielen cena). Nákladovo efektívne možnosti, ako znížiť spotrebu a zmeniť typ energie, ktorú spotrebúvame, sú na rozdiel od našej schopnosti ovplyvniť globálne ceny fosílnych palív k dispozícii.

Aby sme pochopili, ktoré sektory a priemyselné odvetvia podporovať a ako najlepšie vypracovať politiky a opatrenia na zmiernenie negatívnych vplyvov nákladov na energiu, je užitočné podrobne preskúmať povahu takýchto nákladov pre domácnosti i podniky vrátane viacerých energeticky náročných priemyselných odvetví.

3.1. VÝDAVKY EÚ NA ENERGIU

Ak začneme z makroekonomického hľadiska, kľúčovým ukazovateľom vplyvu globálnych cien fosílnych palív sú „výdavky na dovoz“, ktoré EÚ platí dodávateľom fosílnych palív v iných krajinách. V roku 2017 sa odhadovali na 266 miliárd EUR, čo je v porovnaní s rokom 2016 nárast o 26 % (ale o 34 % menej než najvyššie výdavky v roku 2013 vo výške 400 miliárd EUR). Hlavnou príčinou tohto nárastu je rastúca cena ropy, pričom z celkových výdavkov na dovoz v roku 2017 predstavovala ropa 68 %, plyn 28 % a čierne uhlie 4 %.

Dovoz fosílnych palív má značný vplyv na obchodnú bilanciu EÚ, čo odzrkadľuje jej energetickú závislosť a zdôrazňuje hospodárske náklady spojené s vystavením fosílnym palivám. Náklady priamo a podstatne ovplyvňujú celkový hospodársky rast. EÚ je stále silne závislá od dovozu fosílnych palív a ovplyvnená nestabilnými globálnymi cenami fosílnych palív (najmä ropy). Pokles dovozu uhlia a jeho podielu v rámci nákladov na dovoz sa dá čiastočne pripísať rastúcemu prenikaniu energie z obnoviteľných zdrojov do mixu elektrickej energie EÚ. Hoci výdavky na energiu klesli spolu s globálnymi cenami ropy a plynu, s nárastom cien začali opäť rásť. Navyše môžu rásť ešte rýchlejšie v závislosti od neistoty a volatility výmenných kurzov amerického dolára a eura. Denominovanie transakcií dovážaných energetických komodít v eurách by pomohlo znížiť neistotu spojenú s príslušnými nákladmi⁸.

3.2. VÝDAVKY DOMÁCNOSTÍ NA ENERGIU

Európske domácnosti vynakladajú na energiu rôznu výšku svojich príjmov v závislosti od celkových výdavkov domácností v členskom štáte. V roku 2015⁹ vynaložilo najchudobnejších

⁶ A 70 USD/barel v roku 2019.

⁷ Vlastné výpočty Komisie na základe interného modelovania (globálny model Európskej komisie založený na viacerých krajinách). Ročný priemer v roku 2018 môže byť o čosi nižší, než uvedený predpoklad.

⁸ COM(2018) 796 „Smerom k silnejšej medzinárodnej úlohe eura“.

⁹ Najnovšie dostupné údaje Eurostatu týkajúce sa výdavkov domácností na energiu (s výnimkou dopravy).

desať percent domácností 9,8 % výdavkov na energiu (s výnimkou dopravy). Domácnosti so strednými príjmami vynaložili na energiu 6 % svojich výdavkov a domácnosti s vyššími príjmami ešte menej. Výsledky sa odlišujú v celej EÚ, pričom severoeurópske a západoeurópske domácnosti vynakladajú na energiu 4 – 8 % a stredoeurópske a východoeurópske 10 – 15 % výdavkov.

Opatrenia na riešenie energetickej chudoby sa tradične zameriavali na podporu alebo znižovanie cien. Na plošnú úpravu cien energií sa používajú regulované ceny. Toto opatrenie nie je zamerané na domácnosti s nízkymi príjmami a zároveň oslabuje cenové stimuly pre výrobcov aj spotrebiteľov, pričom bráni zavádzaniu technológií ako inteligentné meradlá. Očakáva sa, že čoraz väčšia hospodárska súťaž na maloobchodných trhoch prinesie väčšie výhody všetkým domácnostiam. Konkrétne maloobchodné elektroenergetické spoločnosti vo viacerých členských štátoch zaviedli „zmluvy s dynamickými cenami“, pri ktorých sa využívajú nové technológie na zabezpečenie flexibilného oceňovania reagujúceho na potreby trhu prostredníctvom automatizovaných služieb a inteligentných meradiel. Môže sa tak zlepšiť postavenie domácnosti a znížiť ich výdavky na energiu, a to aj bez toho, aby bola potrebná akákoľvek zmena správania. V prípade domácností s nízkou spotrebou elektrickej energie sa odhadovalo, že uzatváranie uvedených zmlúv prinesie ročné úspory v rozmedzí od 22 % do 70 % zložky dodávky energie z celkových ročných výdavkov. V prípade zemného plynu možno očakávať len o trochu menšie výhody.

Okrem opatrení týkajúcich sa oceňovania pre domácnosti s cieľom riadiť ceny energií má EÚ svetové prvenstvo, pokiaľ ide o politiky v oblasti energetickej efektívnosti a opatrenia na zníženie nákladov. Používanie energeticke účinných spotrebičov v rámci režimu ekodizajnu a energetickeho označovania zriadeného EÚ a obnovy budov pomocou právnych predpisov EÚ a systémov financovania na vnútroštátnej úrovni a úrovni EÚ, to všetko sú prostriedky na zníženie spotreby energie, čiže aj výdavkov domácností na energie.

3.3. NÁKLADY NA ENERGIE V PRIEMYSLE

Náklady európskych podnikov na energie sú významné pre hospodársky rast a prosperitu Európy, preto ich takisto treba monitorovať. Rozsah a vplyv nákladov na energie sa v rôznych odvetviach hospodárstva značne líši:

Tabuľka 1 – Podiel energií na priemyselných výrobných nákladoch v jednotlivých odvetviach	
Príklady odvetví	Podiel energií na výrobných nákladoch (rozpätie)
Priemerný európsky podnik	0 – 3 %
Počítače a elektronika, motorové vozidlá, iné dopravné zariadenia	1 %
Nakladanie s odpadmi, ubytovanie a reštaurácie	3 – 5 %
Energeticky náročné výrobné odvetvia Cement, vápno a sadra, stavebné materiály z hliny, buničina a papier, sklo, železo a oceľ, základné chemikálie, neželezné kovy	3 – 20 %

Zdroj: Eurostat, Trinomics¹⁰

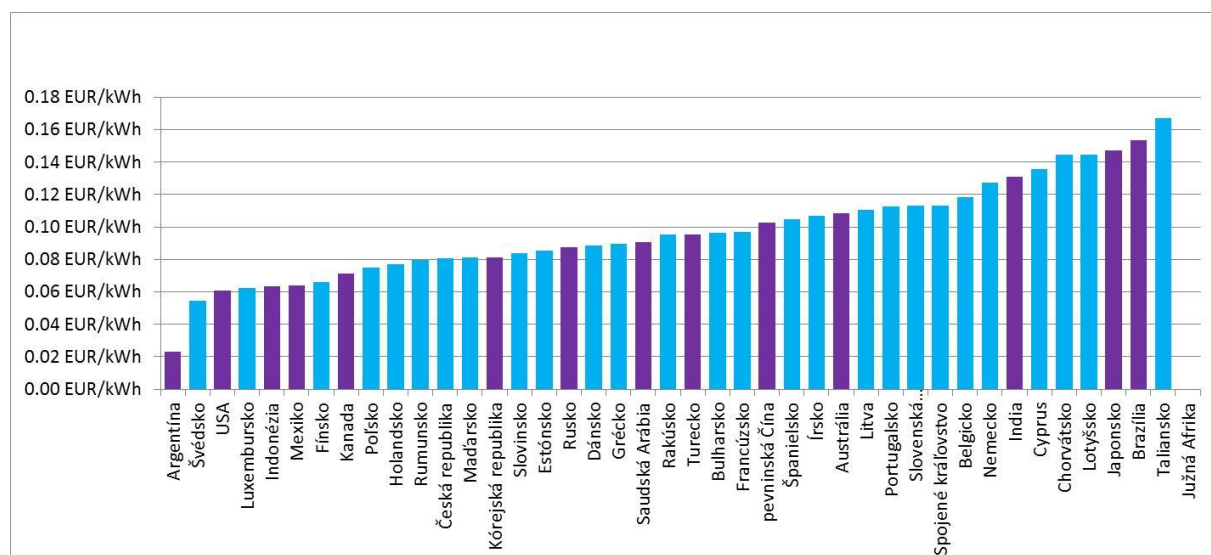
Podiel energií na výrobných nákladoch v prevažnej väčšine skúmaných odvetví v rokoch 2008 až 2015 klesal (najnovšie dostupné údaje), pričom najvýraznejšie poklesy nastali v niektorých energeticky náročných odvetviach. To potvrdzuje predchádzajúce zistenia vyplývajúce zo správy o cenách energií a nákladoch na energie z roku 2016. Celková suma nákladov na energie v skúmaných odvetviach klesla v rokoch 2010 až 2015 o 8 %. Došlo k

¹⁰ Štúdia „Ceny energií. Náklady a subvencie a ich vplyv na priemysel a domácnosti“, Trinomics et altri (2018).

tomu napriek zvyšovaniu cien, stabilným účinkom na produkciu a čiastočne vďaka zlepšeniam v oblasti energetickej náročnosti. Náklady na energie neprispeli k nárastu celkových výrobných nákladov v prevažnej väčšine výrobných odvetví, ktoré boli analyzované v posledných rokoch. To však neplatí pre všetky podsektory v energeticky náročných odvetviach. Napríklad v prípade primárneho hliníka sa náklady na energie zvýšili a v roku 2017 predstavovali 40 % celkových výrobných nákladov.

Energetická náročnosť sa podstatne líši v skúmaných odvetviach podľa výrobných procesov. V prípade ocele, rafinérií, papiera, pozemnej dopravy, elektriny a plynu, inej ťažby a poľnohospodárstva energetická náročnosť poklesla, ale stúpala v prípade cementu, obilných výrobkov, píl a chemikálií a zostala pomerne stabilná v menej energeticky náročných odvetviach. Výsledky sa však môžu výrazne líšiť medzi jednotlivými podsektormi v rámci toho istého priemyselného odvetvia.

Hoci vyhľadávanie porovnateľných údajov v jednotlivých krajinách je ťažké, niektoré porovnania boli možné vďaka štúdiám iniciovaným Európskou komisiou. Z údajov o dostupných odvetviach vyplýva, že podiel energií na výrobných nákladoch v EÚ je zvyčajne vyšší než v Ázii (Japonsko, Južná Kórea) a je porovnateľný s USA (s výnimkou hliníka alebo ocele, pričom v USA sú podiely energií na nákladoch nižšie). Energetická náročnosť v skúmaných odvetviach EÚ je systematicky nižšia ako v Číne a Turecku a je porovnateľná s USA, hoci so značnými rozdielmi v jednotlivých odvetviach.

Obrázok 9 – Ceny elektriny pre priemysel v EÚ a v krajinách G20 v roku 2016 – Zdroj: IMD, Eurostat, CEIC, ACCC

V priemysle EÚ došlo k výraznému zlepšeniu, pokiaľ ide o energetickú náročnosť, a nedávno sa znížil podiel energií na výrobných nákladoch. Priemyselné odvetvia iných krajín sú však niekedy efektívnejšie než európske odvetvia a z nestabilných cien vyplýva, že expozícia podnikov, pokiaľ ide o náklady na energie, sa môže ešte zhoršiť. Expozícia japonského a kórejského priemyslu vyšším cenám energií v skutočnosti spôsobila, že sa stali energeticky efektívnejšie, zatiaľ čo krajiny vyrábajúce energiu (Rusko, USA) sú menej energeticky efektívne. Čína je výnimka. Znova teda vidíme, že rastúce ceny energií môžu samy osebe stimulovať úsilie znížiť spotrebu energie a zvýšiť energetickú efektívnosť. Uvedené cenové signály si však vyžadujú sprievodné opatrenia na uľahčenie prebiehajúcej dekarbonizácie priemyslu. Takéto opatrenia môžu byť regulačné alebo finančné, takže rozsah vládnych zásahov zameraných na podporu priemyselných inovácií sa stáva nevyhnutnou súčasťou súboru politík v oblasti energetickej transformácie.

4. ŠTÁTNE PRÍJMY ZO ZDAŇOVANIA ENERGIE A SUBVENCIE NA ENERGIU

ŠTÁTNE PRÍJMY ZO ZDAŇOVANIA ENERGIE

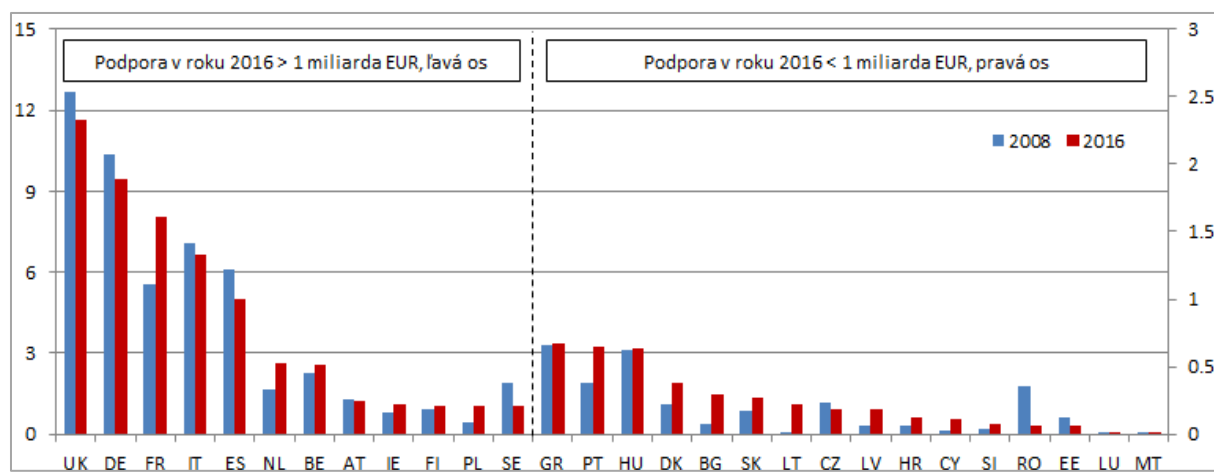
V roku 2016 dosiahli dane z energie vybrané členskými štátmi EÚ sumu 280 miliárd EUR alebo 4,7 % celkových daňových príjmov. Relatívny význam príjmov z daní z energie je od hospodárskej krízy v roku 2008 pomerne stabilný. Najväčšiu časť daní z energií predstavujú spotrebné dane (z ktorých viac ako 80 % pochádza z ropných produktov).

Treba spomenúť úlohu, ktorú v ekonomike zohráva zdaňovanie energie. Po prvé, generuje významné príjmy, ktoré prispievajú do všeobecného rozpočtu, čo je dôležité nielen v časoch fiškálnych obmedzení. Vysoké podiely daní na cenách energií môžu tlmiť vplyv nestabilných cien fosílnych palív; zmierňovanie vplyvu neočakávaných cenových výkyvov chráni spotrebiteľov i priemysel. Dane a odvody z energií sa môžu navyše použiť na zintenzívnenie cenových signálov s cieľom odradiť od určitého správania (napríklad od nadmernej spotreby znečisťujúcich alebo inak škodlivých palív). Štátne príjmy sa napokon môžu použiť na zamedzenie zlyhaní trhu subvencovaním požadovaného vývoja, napríklad investovaním do oblastí, ktoré trh (s energiou) primerane nerieši. Existuje teda prepojenie medzi štátnymi daňami, odvodmi a príjmami z energií a subvencovaním energií.

V každej diskusii o subvenciách je dôležité poznamenať, že existuje viacero legitímnych dôvodov na zasahovanie do odvetvia energetiky finančnou alebo regulačnou podporou s cieľom napraviť nedokonalé trhy a zabezpečiť dlhodobé strategické riadenie, ktoré sa inak neposkytne. Ako sa uvádza vyššie, potreba stimulovať inovácie týkajúce sa nových odvetví, materiálov alebo procesov je veľmi dôležitým dôvodom v súvislosti s dekarbonizáciou a energetickou transformáciou. Z uvedeného vyplýva, že môžu existovať subvencie, ktoré sa v dôsledku meniacich sa okolností stali nadbytočné alebo nadmerné. EÚ (a skupina G20) požadovala najmä odstránenie neefektívnych subvencií na fosílna palivá, pretože bránia prechodu na čistú energiu.

Celkové európske subvencie na energiu sa v posledných rokoch zvýšili zo 148 miliárd EUR v roku 2008 na 169 miliárd EUR v roku 2016, pričom hlavným prijímateľom je odvetvie energetiky (102 miliárd EUR v roku 2016), následne odvetvie bývania (24 miliárd EUR), energeticky náročný výrobný priemysel (18 miliárd EUR) a doprava (13 miliárd EUR). Tento nárast bol spôsobený rastom subvencií na energiu z obnoviteľných zdrojov, ktoré v roku 2016 dosiahli 76 miliárd EUR. V období rokov 2008 až 2016 sa bezodplatné emisné kvóty znížili zo 41 miliárd EUR na 4 miliardy EUR v dôsledku znižovania cien uhlíka a zníženia počtu odvetví oprávnených na prijímanie bezodplatných kvót v rámci systému ETS.

V súlade s Parížskou dohodou sa očividne zaviedlo množstvo opatrení na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni s cieľom uľahčiť dekarbonizáciu a inovácie v odvetví energetiky, v domácnostiach a v doprave. Napriek tejto skutočnosti a medzinárodným záväzkom prijatým v kontexte zoskupení G20 a G7 sa subvencie na fosílna palivá v EÚ neznížili a odhaduje sa, že predstavujú 55 miliárd EUR, pričom vo všetkých odvetviach zostávajú zhruba stabilné a svedčia o tom, že politiky EÚ a vnútroštátne politiky treba posilniť tak, aby sa takéto subvencie postupne zrušili. Podľa najnovších dostupných medzinárodných porovnaní (údaje za rok 2015) sú subvencie na fosílna palivá mimo EÚ ešte vyššie. Subvencie na ropné produkty (najmä daňové úľavy) predstavujú najväčší podiel, pokiaľ ide o fosílna palivá.

Obrázok 10 – Finančná podpora na fosílna palivá v EÚ – Zdroj: EK, Trinomics⁹

5. CENY, NÁKLADY A INVESTÍCIE

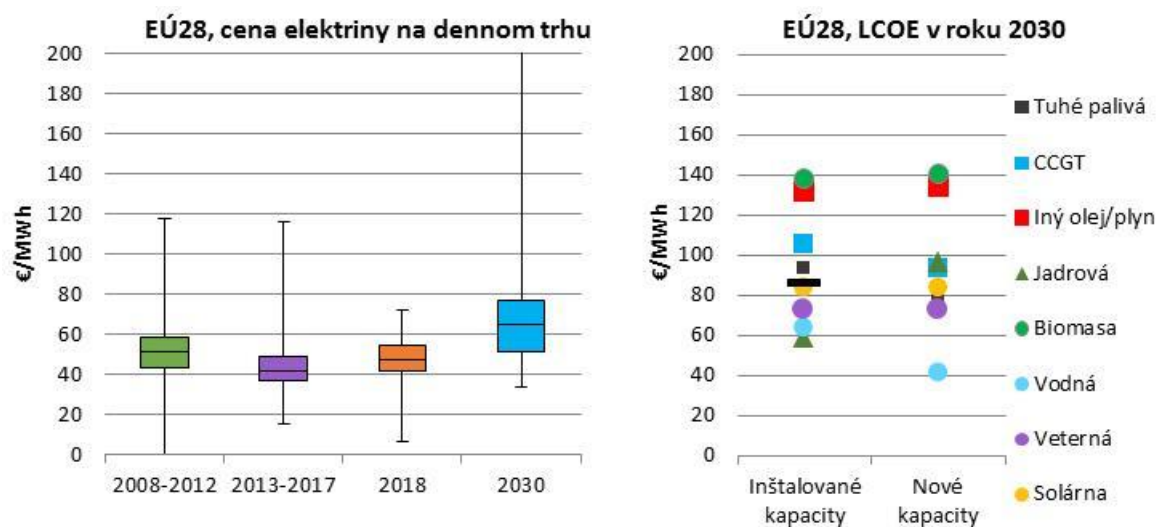
V uvedenej diskusii sa zdôrazňuje vplyv cien na spotrebiteľov energie, ale ďalším dôležitým aspektom je úloha cien pri zabezpečovaní príjmov energetickým spoločnostiam na pokrytie ich nákladov a investícií. Napriek kolísaniu a zvyšovaniu cien však rastúca hospodárska súťaž na európskom trhu s energiou, slabé stránky formy trhu¹¹ a potreba nových významných investícií vedú k tomu, že trh nie je vždy schopný financovať investície. Ceny nie sú vždy dostatočné na pokrytie nákladov. Preto je dôležité preskúmať vývoj cien energií a palív vo vzťahu k nákladom na energetických investície, najmä v súvislosti s „mernými nákladmi na výrobu elektrickej energie“ (levelised cost of electricity – LCOE), ktoré zahŕňajú kapitálové aj prevádzkové náklady, ktoré treba pokryť. Ako sa uvádza vyššie, v súčasnosti sa výrobcom elektrickej energie vyplácajú značné subvencie, a to najmä prostredníctvom subvencií na energiu z obnoviteľných zdrojov a platieb v rámci kapacitných mechanizmov, na pokrytie nákladov na investície, ktoré nie sú financované bežnými obchodnými transakciami realizovanými so súčasnou formou trhu s elektrickou energiou.

Napriek rastúcemu podielu investícií potrebných na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov by zníženie nákladov na takéto technológie v kombinácii s očakávaným zlepšením fungovania európskeho trhu s elektrickou energiou vrátane očakávaného zvýšenia príspevku uskladňovania a riadenia na strane spotreby¹² malo viesť k tomu, že trh bude v nasledujúcom desaťročí generovať príjmy, ktoré budú čoraz vhodnejšie na financovanie a pokrytie investičných nákladov všetkých alebo väčšiny nových kapacít. Z prognóz cien fosílnych palív, kapitálových nákladov, nákladov na emisie oxidu uhličitého a nižších faktorov zaťaženia zároveň vyplýva, že pri budúcich investíciách do výroby elektriny z fosílnych palív bude ťažšie pokryť (merné) náklady na kapacitu výroby energie z fosílnych palív.

¹¹ Pozri posúdenie vplyvu týkajúce sa revidovaných pravidiel pre trh s elektrickou energiou (iniciatíva koncepcie trhu):

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mdi_impact_assessment_main_report_for_publication.pdf.

¹² Väčšia skladovacia kapacita a flexibilný dopyt pomôžu vyrovnať ceny, najmä vďaka zvýšeniu cien v prípade dostatočných dodávok energie z rôznych obnoviteľných zdrojov, čím sa vykompenzuje znižujúci účinok na ceny, ktorý bude mať rastúca výroba veternej a solárnej energie v čase výroby, pričom ich premenlivé výrobné náklady budú takmer nulové.

Obrázok 11 — EÚ28: ceny elektriny a náklady na elektrinu – Zdroj: ľavý graf Platts, METIS(2030); pravý graf: PRIMES

Poznámka 1: krabicový graf znázorňuje minimum pozorované v danom období (dolné vlákno), prvý kvartil (dolný pruh), medián (čierna čiara), tretí kvartil (horný pruh) a maximum (horné vlákno).

Poznámka 2: na účely vizualizácie bol ľavý graf obmedzený na 200 €/MWh¹³.

Poznámka 3: náklady na uskladňovanie a ďalšie prepojenia sa v tomto obrázku neuvádzajú.

Poznámka 4: historické ceny sú v súčasných eurách, hodnoty na rok 2030 sú v eurách roku 2013. Ceny a náklady sú priemer za EÚ28.

V kontexte pomaly rastúceho dopytu po elektrine a starnúcej flotily na fosílnych palivách je predpokladaný rozsah budúcich cien elektriny podobný rozsahu nákladov na mnohé technológie využívajúce energiu z obnoviteľných zdrojov. Znamená to, že okrem trhových cien by bola potrebná menšia (alebo dokonca nulová) verejná podpora na to, aby sa umožnili investície do najrozvinutejších technológií využívajúcich energiu z obnoviteľných zdrojov.

6. ZÁVER

V tejto správe sa znázorňuje rôzne stúpanie a klesanie cien na rôznych trhoch s rôznymi palivami. Na trhoch s fosílnymi palivami sú ceny vo veľkej miere poháňané globálnymi silami alebo sa stanovujú v globálnych regiónoch faktormi, na ktoré nemáme takmer žiadny vplyv. Globálne ceny ropy stúpajú a klesajú v závislosti od zmien vo výrobe OPEC, Blízkeho Východu, Južnej Ameriky alebo USA. Ceny plynu sa môžu riadiť cenami ropy alebo sa môžu meniť aj v dôsledku nových objavov alebo nových zdrojov, ktoré sa objavia na európskych trhoch. Na druhej strane elektrina, ktorá sa vyrába v rámci EÚ a čoraz viac prostredníctvom domácich obnoviteľných zdrojov energie, sa oceňuje podľa ceny „marginálneho paliva“, často fosílného paliva, ako je plyn. Takáto cenová expozícia má dôsledky pre domácnosti a podniky, ale aj všeobecnejšie pre obchodnú bilanciu a makroekonomickú výkonnosť EÚ.

¹³ Prognózy spotových cien sú neisté a skutočné ceny budú závisieť od mnohých faktorov, ktoré ťažko predpovedať, vrátane poveternostných podmienok alebo nepredvídateľných udalostí, ktoré ovplyvňujú sieť.

Reakcia EÚ na túto situáciu má niekoľko rozmerov. Po prvé, vytvorenie jednotného trhu pomáha chrániť EÚ pred nestabilnými cenami s vplyvom na jednotlivé členské štáty. Vzájomné prepojenia, plynovody (so spätným tokom) alebo terminály LNG, prepojené trhy a dynamická cenotvorba, flexibilita a rastúci obchod medzi členskými štátmi vytvárajú rezervu v prípade medzinárodných prudkých nárastov cien. Celkovo rastúca konvergencia cien v členských štátoch naznačuje, že toto úsilie prináša ovocie. Druhou reakciou členských štátov je zdaňovanie. Pomerne výrazné dane a odvody za elektrinu a ropné produkty tlmia vplyv zvyšovania cien a zároveň štátom generujú príjmy. Uvedené príjmy sa používajú na financovanie výdavkov verejnej správy a investície do energetiky v záujme prechodu na čistú energiu, na podporu domácností s nízkymi príjmami či podnikov, ktoré čelia nekalej medzinárodnej hospodárskej súťaži. Rastúce ceny emisií oxidu uhličitého môžu takisto posilniť cenový signál na vyvolanie väčších investícií do obnoviteľných zdrojov energie, zatiaľ čo subvencie na fosílna palivá vysielajú opačné signály a sú spojené s rizikom potlačania potrebných investícií a podporovania nevhodnej spotreby energie.

Tretou reakciou EÚ je zamerať sa skôr na náklady na energiu pre domácnosti a podniky než na jednotkovú cenu. Pokiaľ ide o pochopenie otázky cenovej dostupnosti, dôležitá je celková cena, a práve posúdením nákladov sa spotreba dostáva do centra pozornosti. Hoci priestor na ovplyvnenie ceny je obmedzený, sú k dispozícii možnosti na úpravu, (teda zníženie spotreby) a takisto aj možnosti na zmenu typu energie, ktorú spotrebujeme. Práve tu sa stretávajú ciele EÚ zamerané na zlepšenie bezpečnosti dodávok, riešenie zmeny klímy a stimulovanie inovatívnych nových priemyselných odvetví. Opatrenia v oblasti energetickej efektívnosti, ktoré boli prvýkrát prijaté (cenovo citlivejšími) podnikmi, viedli k tomu, že európske podniky patria medzi energeticky najefektívnejšie na svete. V jednotlivých členských štátoch však existujú rôzne úrovne efektívnosti a energetickej náročnosti a podniky (najmä MSP) majú naďalej priestor stať sa energeticky efektívnejšími. Pri energeticky náročných odvetviach sú výzvy ešte väčšie, aj keď už boli prijaté mnohé opatrenia. Dokonca aj tu však priemysel vytvára plány na zníženie spotreby fosílnych palív a na nákladovo efektívny vývoj uhlíkovo neutrálnych materiálov a výrobných procesov. V prípade domácností sa zaviedlo viacero politík a opatrení EÚ, ktoré uľahčujú výrazné zníženie spotreby energie (a zároveň podporujú spoločnosti EÚ, ktoré vyvíjajú nové materiály, procesy a služby na rastúcom globálnom trhu).

Rast energie z obnoviteľných zdrojov takisto zohráva priamu úlohu pri zmierňovaní a znižovaní negatívneho vplyvu neistých globálnych cien fosílnych palív a rizík výmenného kurzu. Nedávno odsúhlasené ambiciózne ciele v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti na rok 2030 pomôžu znížiť závislosť EÚ od dovozu fosílnych palív a citlivosť na globálne šoky a neistotu v oblasti cien fosílnych palív. Investície do energetickej efektívnosti a energie z obnoviteľných zdrojov zároveň nasmerujú EÚ k dodržiavaniu Parížskej dohody a podnecujú inovácie potrebné na dosiahnutie energetickej transformácie.

Štvrtou reakciou preskúmanou v tejto správe je investičná stratégia EÚ pre energetiku. Zlepšením koncepcie trhu sa trhy stávajú dynamickejšie a pružnejšie a kriticky schopnejšie financovať potrebné investície – investície do úspor energie alebo do energie z obnoviteľných zdrojov, a to skôr z trhových príjmov ako zo štátnej podpory. Cieľom finančných nástrojov EÚ a iniciatívy EÚ v oblasti udržateľného financovania je okrem toho preorientovanie globálnych kapitálových trhov, aby sa lepšie pochopilo, a teda uľahčilo poskytovanie investičného kapitálu na nízkouhlíkové technológie, infraštruktúru a spoločnosti poskytujúce služby potrebné na dokončenie energetickej transformácie. Preto sa zaviedol stabilný rámec, ktorý siaha od vnútroštátnych daní až po politiky EÚ v oblasti energetiky, klímy a kapitálového trhu s cieľom zabezpečiť, aby sa ceny energií a náklady na energiu v Európe

vyvíjali efektívne a v súlade so zabezpečením cenovo dostupnej a udržateľnej energie pre všetkých.